

Prof. dr Aleksandra Pušara
Prof. dr Goran Đoković

RIZICI U BANKARSTVU

Akadska misao
Beograd 2022.

Aleksandra Pušara
Goran Đoković

RIZICI U BANKARSTVU

Recenzenti
Dr Marijana Milunović
Dr Dragan Vučinić

Izdavač
Akademska misao, Beograd

Štampa
Akademska misao, Beograd

Tiraž
200 primeraka

ISBN 978-86-7466-912-9

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2022.

Sadržaj:

UVOD	5
1. KOMERCIJALNA BANKA KAO MODEL ZA ISTRAŽIVANJE RIZIKA	6
1.1 Mesto i uloga banke na finansijskom tržištu	6
1.2. Osnovna delatnost banke	9
1.3. Prihodi banke i njihova struktura	11
2. KAMATNI MEHANIZAM	14
2.1 Pojam, priroda i funkcija kamate	14
2.2 Vrste i faktori kamatnih stopa	18
2.3 Izražavanje kamatnih stopa	22
2.4 Oblikovanje kamatnih stopa	23
2.5 Politika kamatnih stopa banke	25
3. SPEKTAR FINANSIJSKIH RIZIKA BANKE	28
3.1 Definisane i značaj rizika	28
3.2. Finansijski rizici u banci	30
3.3. Važnost upravljanja rizicima	39
4. PERFORMANSE KAMATNOG RIZIKA U KOMERCIJALNIM BANKAMA	43
4.1. Definisane pojma i oblici kamatnog rizika	43
4.2. Efekti promena kamatnog rizika	46
4.2.1. Efekti na depozite i kredite	46
4.2.2. Efekti na kurs hartija od vrednosti	48
4.2.3. Efekti na vrednost banke	49
4.3. Efekti na neto kamatnu maržu	50
4.4. Upravljanje kamatnim rizikom u bilansu banke	50
4.4.1. Definisane pojma, vrste i strukture bilansa	51
4.4.2. Karakteristike bilansa stanja i uspeha banke	53

4.4.2.1.	Karakteristike bilansa stanja	55
4.4.2.2.	Karakteristika bilansa uspeha	57
4.4.3.	Modeli upravljanja bilansom stanja banke.....	58
4.4.3.1.	Model upravljanja aktivom	59
4.4.3.2.	Modeli upravljanja pasivom	60
4.4.4.	Koncept ALM u upravljanju kamatnim rizikom.....	61
4.4.5.	Metode upravljanje kamatnim rizikom	65
4.4.5.1.	Kamatonosnoosetljivi jaz banke – bilansni gap	66
4.4.5.2.	Jaz veka trajanja banke – duration gap.....	69
4.4.5.3.	Simulacioni modeli	76
4.4.6.	Hedžing u odnosu na kamatni rizik	77
4.4.6.1.	Forvard ugovori	78
4.4.6.2.	Fjučers ugovori	80
4.4.6.3.	Opcije kamatne stope	84
4.4.6.4.	Kamatni svop.....	89
4.4.6.5.	Kamatni plafon, pod i kragna	90
5.	BAZELSKE PROCEDURE I KAMATNI RIZIK.....	92
5.1.	Bazelski „Komitet za Bankarsku Superviziju“	92
5.2.	Bazelski sporazum I (Bazel I)	94
5.2.1.	Struktura regulatornog kapitala	94
5.2.2.	Ponderisani stepen rizika primenjen na kapital.....	96
5.2.3.	Osnovni Bazelski principi.....	100
5.2.4.	Slabost Bazela I.....	103
5.3.	Bazelski sporazum II (Bazel II).....	104
5.3.1.	Minimalni kapitalni zahtevi.....	107
5.3.1.1.	Kreditni rizik	109
5.3.1.2.	Operativni rizik.....	114

5.3.1.3.	Tržišni rizik.....	117
5.3.2.	Proces supervizorskog nadzora.....	124
5.3.3.	Tržišna disciplina.....	126
5.4.	Osnovni principi efikasne supervizije.....	128
5.5.	Bazelske procedure u odnosu na rizike u bankarstvu.....	133
5.5.1.	Procesi upravljanja rizikom.....	133
5.5.2.	Bankarski rizici obuhvaćeni Bazelom II.....	138
5.6.	Principi bazelskog Komiteta za upravljanje kamatnim rizikom.....	141
5.7.	Poznavanje i implementacija Bazel-a II.....	145
6.	IMPLEMENTACIJA BAZELSKOG SPORAZUMA – OKVIR ZA UPRAVLJANJE KAMATNIM RIZIKOM U BANCI.....	149
6.1.	Politike i procedure u upravljanju kamatnim rizikom.....	149
6.2.	Odgovornost za upravljanje kamatnim rizikom.....	151
6.2.1.	Nadzorni odbor.....	151
6.2.2.	Viši menadžment.....	152
6.2.3.	Unutrašnja kontrola.....	153
6.2.4.	ALCO odbor.....	154
6.3.	Merenje i kontrola kamatnog rizika.....	155
6.4.	Izveštavanje o izloženosti kamatnom riziku.....	159
6.5.	Adekvatnost kapitala.....	161
6.6.	Obavljanje kamatnog rizika.....	161
7.	EVROPSKO BANKARSTVO.....	164
7.1.	Bankarstvo Evropske Unije.....	164
7.2.	Bankarstvo centralne i jugoistočne Evrope.....	168
7.3.	Islamsko bankarstvo u Evropi.....	168
8.	IZLOŽENOST EVROPSKOG BANKARSTVA RIZICIMA U USLOVIMA FINANSIJSKE GLOBALIZACIJE.....	172

8.1. Upravljanje rizicima u evropskom bankarstvu u skladu sa sporazumima iz Bazela	172
8.2. Koordinacija mera i međunarodna saradnja u prudencionom regulisanju međunarodnih banaka.....	176
8.3. Pranje novca i finansiranje terorizma.....	179
9. SAVREMENE TENDENCIJE U BANKARSTVU.....	183
10. ZAKLJUČAK	188
11. LITERATURA	195

UVOD

Bankarski sistem naše države koja se dugi niz godina nalazi u procesu tranzicije, pred velikim je izazovima. S obzirom na to da na bankarski sistem utiču i na njega se reflektuju promene koje su se desile i koje se i dalje dešavaju na razvijenim finansijskim tržištima, one predstavljaju činjenice koje se prilikom definisanja istog moraju respektovati i uzeti u obzir. Među tim činjenicama se polazi od jednog od osnovnih ciljeva, a to je upravljanje kamatnim rizikom u skladu sa Bazelskim procedurama.

Struktura bankarskog sistema jedne države ili regiona bitno zavisi od karakteristika tržišta u kome egzistira i ukupnih ekonomskih odnosa koji uređuju zakoni u tim oblastima.

Kada se ima u vidu činjenica da je kamatni rizik jedan od najznačajnijih rizika kojima je bankarska institucija izložena u upravljanju svoje delatnosti, aktuelnost i značaj ove monografije postaje neosporan.

Razumevanje prirode, porekla i posledica globalnih finansija je centralni zadatak savremene političke ekonomije. Predmet ovog istraživanja predstavljaju upravo globalne finansije, tačnije fenomen finansijske globalizacije i njihov uticaj na evropsko bankarstvo.

Jedna od mnogih definicija finansijske globalizacije jeste da ona predstavlja integraciju domaćeg finansijskog sistema jedne države sa globalnim finansijskim tržištima i institucijama.

Kako bi se stvorio okvir za istraživanje finansijske globalizacije potrebno je uključiti liberalizaciju i deregulaciju domaćeg finansijskog sektora kao i liberalizaciju kretanja kapitala. Kako se nacionalne ekonomije progresivno globalno integrišu, tako se struktura finansijskog tržišta i svet finansija menjaju.

Svrha ove monografije je da prikaže potrebu banke za sposobnošću da može određena dešavanja na finansijskom tržištu prepoznati kao kamatni rizik, tj. rizik kojim se mora upravljati u toku određenog perioda. Imajući u vidu u svom poslovanju principe likvidnosti i sigurnosti sa namerom očuvanja kapitala i novčanih tokova, neophodno je da banka ima sistem upravljanja kamatnim rizikom kojem je izložena. Iz tih razloga se nameće potreba poznavanja i korišćenja savremenih metoda upravljanja kamatnim rizikom, sa ciljem da u sve složenijem i dinamičnijem okruženju poveća ekonomsku vrednost i profitabilnost banke.